

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERĐİŐİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 16 (Haziran/June 2024), s. 748-770.
Geliř Tarihi-Received: 01.05.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 22.05.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1476964

2023 Türkiye Cumhuriyetini Seçimi: İttifakların Seçim Beyannamelerinin Ulusal Kimlik Kavramını Kapsamında Değerlendirilmesi*

2023 Türkiye Presidential Election: Evaluation of the Election Manifestos of the Alliances in the Context of the Concept of National Identity

Alparslan İKİEL*
Metehan BEKLEViŐ**

Öz

Bu çalışmanın amacı, 2023 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanını seçiminde ikinci tura kalan Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının seçim beyannamelerinde ulusal kimliğe bakış açılarının karşılaştırılmasıdır. Seçim beyannamelerinin siyasi partinin ortak görüşlerinin yazılı bir biçimde kamuoyuna sunulmasıdır. Siyasi partilerin ideolojilerini, gelecek tahayyüllerini ve kendilerini tanımlayabilmesi için seçim beyannameleri önem arz etmektedir. Bu sebeple araştırmada siyasi partilerin ulusal kimlik kavramına bakış açıları seçim beyannameleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Araştırmada öncelikle Türkiye'deki ulusal kimliğe kamu yönetimi tarafından bakış açısının tarihsel süreci incelenmiştir. Devamında ulusal kimliğe dair literatür araştırması sunulmuştur. Gerçekleştirilen araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılarak her iki ittifakın beyannameleri analiz edilmiştir. Beyannamelerde ulusal kimliğe bakış açıları kimlik, eğitim, göç ve kültür kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Elde edilen bulgularda Cumhuriyet İttifakının ulusal kimliği Millet İttifakına göre kamuoyuna sunduğu seçim beyannamesinde daha detaylı olarak ele aldığı tespit edilmiştir. Kimlik, eğitim ve kültür başlıklarında Cumhuriyet İttifakının, göç başlığında ise Millet İttifakının daha etkin bir dil kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, ulusal kimlik, seçim beyannamesi, seçim ittifakları, siyaset.

Abstract

The aim of this study is to compare the perspectives on national identity in the election manifestos of the People's and Millet Alliances, which made it to the second round of the 2023 Republic of Türkiye Presidential election. Election manifestos are the written presentation of a political party's common views to the public. Election manifestos are important for political parties to define their ideologies, future imaginations and themselves. For this reason, this study compares the perspectives of political parties on the concept of national identity

* İlgili çalışmanın etik kurallara uygunluğu beyan edilmiştir.

* Öğretim Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Öğrenme Uygulama ve Araştırma Merkezi, e-posta: alparslan.ikiel@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5725-6168.

** Öğretim Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Gölpazarı MYO, Yönetim ve Organizasyon (Yerel Yönetimler), e-posta: metehan.bekleviş@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9184-0851.

through their election manifestos. In the study, firstly, the historical process of the public administration's perspective on national identity in Türkiye is analyzed. Subsequently, a literature review on national identity is presented. In the research, the declarations of both alliances were analyzed using the document analysis technique, one of the qualitative research methods. The perspectives on national identity in the declarations are discussed within the framework of the concepts of identity, education, migration and culture. In the findings obtained, it was determined that the People's Alliance addressed national identity in more detail in the election declaration it presented to the public than the Millet Alliance. It was concluded that the People's Alliance used a more effective language in the titles of identity, education and culture, and the Millet Alliance used a more effective language in the title of migration.

Keywords: Identity, national identity, election manifestos, alliances, politics.

Giriş

Modernite öncesi dönemde doğru bilginin kaynağı vahiydi ve devletler din temelinde gelişen kurallara göre yönetilmekteydi. Tarihsel süreç içerisinde devlete ve krallara olan bakış açısı değişmeye başlamıştır. Özellikle toplum sözleşmeci düşünürler tarafından devletin, insanların uzlaşısı sonucu kurulduğu fikrinin ortaya konulması oldukça önemlidir. Bununla birlikte Aydınlanma düşüncesinin etkisiyle birlikte doğru bilginin kaynağı akıl olarak kabul edilmeye başlanmıştır. İngiltere ve Fransa arasında gerçekleşen 7 Yıl Savaşının maliyetinin uzun yıllar boyu Fransız ekonomisini derinden etkilemesinin önüne geçmek amacıyla 175 yıldır toplanmayan üçüncü tabaka meclisi kralın çağrısı üzerine toplanmıştır. Üçüncü tabaka meclis kendi meclislerinin Ulusal Meclis olmasını ve milleti kendisinin temsil ettiğini iddia etmiştir (Ağaoğulları, 2020, s. 602-603). Kral bu iddiayı kabul ederek ruhbanlar ve soylulara karşı ulusal meclisi onaylamak durumunda kalmıştır. Ulusal Meclise giden süreçte üçüncü tabaka meclisinin büyük çoğunluğunu oluşturan burjuvanın kararlı tutum sergilemesi önemli görülmektedir. Büyük halk grupları, yaşanan bu gelişmelerden sonra krallığın karşı hamle yapma ihtimalini göz önünde bulundurmuş, Bastille Hapishanesini ele geçirmiş ve yıkmıştır. Fransız İhtilali böylece ülkenin bütününe yayılmıştır. İnsan ve Yurttaş Hakları Beynamesinde yer alan bütün egemenliğin ulusta olduğu ve hiçbir kişi ya da kurumun ulustan almadığı yetkiyi kullanamayacağı fikri, egemenliğin kaynağının ulusa ait olduğunu bildirmiştir (Erdem, 2020, s. 39).

Fransız devrimi sonrasında dünyada gelişen ulus devlet ve kimlik tartışmaları Osmanlı-Türk toplumunda 19. yy. ortalarından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Türkçülük, Osmanlıcılık ve İslamcılık fikir akımları çevresinde tartışılmıştır. Tartışılan ve toplumda karşılık bulan bu fikirler Osmanlı İmparatorluğunun kanunlarında ve yeniliklerinde toplum düzenini koruyabilmek için kendine yer bulmuştur. Türk toplumunda ulusal kimliğin tartışılması ve sonucunda kanunlarda kendine yer bulması süreci 1856 yılında yayınlanan Islahat Fermanı ile başlamıştır. Fermanda, din, dil ve ırk üzerinden hiçbir ayrımcılığın yapılmayacağı devlet tarafından yazılı olarak topluma garanti edilmiştir (Uçar, 2018, s. 90).

1876 yılında yürürlüğe giren Kânûn-ı Esâsî'nin 8. maddesi din ve mezhep ayrımı olmadan toplumu Osmanlı olarak kabul etmiş, 17. maddesi ise tüm Osmanlıların devlete karşı aynı görevlere sahip olduğunu kanunlaştırmıştır. Kânûn-ı Esâsî ile birlikte halka temsil hakkı tanınmış ve Meclis-i Mebusan kurulmuştur (Topal, 2022, s. 33). Fakat Meclis-i Mebusanın ömrü yaklaşık 2 yıl sürmüştü ve 2. Abdülhamid tarafından padişaha Kânûn-ı Esâsî ile verilen meclisi feshetme yetkisini kullanarak Meclis-i Mebusanı feshetmiş ve Kânûn-ı Esâsî'yi ise askıya almıştır (Kayıran ve Metintaş, 2017, s. 23). Kânûn-ı Esâsî'nin yürürlükten kaldırılmasından Meclis-i Mebusan'ın tekrar toplandığı 2. Meşrutiyet'e kadar Osmanlı İmparatorluğu 2. Abdülhamid tarafından basına yönelik sansürlemeler, eğitim

politikası, yatırımlar vb. çerçevesinde İslam kimliğiyle yönetilmiştir (Özkan, 2019, s. 71-73; Baytal, 2000, s. 31).

İstibdat dönemi olarak adlandırılan 2. Abdülhamid devrinde dönemin hürriyetçi aydınları Meşrutiyetin yeniden tahsis amacıyla önce 1889 yılında İttihad-ı Osmani Cemiyeti'ni kurmuş, 1895 yılında ise İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) adını alan örgüt kapısını her din ve ırktan Osmanlı İmparatorluğu vatandaşına açmıştır (Paşa, 2021, s. 67). İTC İmparatorluğun toprak kaybının önüne geçebilme ve etkinliğini artırabilmek gayesiyle kuruluş döneminde Osmanlılık fikrini savunmuştur (Semiz, 2014, s. 223). Türk kimliği yerine Osmanlı kimliği temelli siyasetin sebebi ise dönemin şartlarında yaşanan ulus devlet fikrinin Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayan azınlıklara sirayet etmesi ve meydana gelen toprak kayıplarının etkisiyle azınlıkların İmparatorluğa yönelik bağlılık duygusunun azalmasının önüne geçilme çabasıdır, Türkçülüğün açıkça savunulması yerine Osmanlılık fikrinin temel alınmasının bir diğer sebebi ise İmparatorluğu kuran hakim kimliğin zaten Türk kimliği olmasıdır (Duru, 1965, s. 52). Fakat İTC'nin Osmanlılık fikri ve kimliğine sahip çıkması Akşin'e (1971, s. 163) göre dönemin zorunlu bir halidir ve cemiyetin kuruluşundan itibaren kimlik algısını esasen Türk kimliği üzerine temellendirildiği söylenebilir.

İstibdat dönemi boyunca 2. Abdülhamid tarafından ulusal kimlik İslam temeli üzerine kurulmaya çalışılmıştır (Bora, 1998, s. 114) fakat bu durum muhalif çevreleri seküler Türk kimliği etrafında toplamış (Atalay, 2019, s. 168-170) sonuç olarak ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ulusal kimliğin seküler Türklük üzerine kurulmasına etki etmiştir (Paşa, 2021, s. 67). 2. Abdülhamid döneminde yaşanan toprak kayıpları, mali düzenin bozularak Düyûn-ı Umûmiye idaresinin kurulması, halk ve basın üzerinde kurulan baskı gibi iç sebepler ve 1905 yılında Rusya'da yaşanan devrimle bir takım reformların gerçekleşmesi ve aynı tarihte İran'da gerçekleşen halk hareketiyle 1906 yılında İran Şahının meclis seçimlerine izin vermesi gibi komşu ülkelerde yaşanan gelişmeler (Birecikli, 2008: 214) sonucunda Osmanlı İmparatorluğunda da halk ve aydınlar arasında meşrutiyet talepleri oluşmuştur. 1908 yılına gelindiğinde ise ordunun baş kaldırması üzerine 2. Abdülhamit meşrutiyeti yeniden ilan etmek zorunda kalmış ve 31 Mart vakası sonrası Hareket Ordusunun İstanbul'a yürümesi sonucunda ise tahttan çekilmek zorunda kalmıştır (Borak, 1992, s. 358).

1909 yılında 2. Abdülhamid'in tahttan el çektirilmesi ile Sultan Mehmet Reşat tahta geçmiş ve Kânûn-ı Esâsî'de değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle artık padişah meclis önünde yemin etmekte ve bir bakıma halkın yönetimdeki egemenliğini kabul etmekteydi (Kayıran ve Metintaş, 2017, s. 24). Sultan Mehmet Reşat döneminde yönetim İTC eline geçmiş ve İTC politikaları idarede hâkim olmuştur (Demirbaş, 2005, s. 43). İTC kuruluşundan yönetimi eline geçirene kadar Arnavut, Rum, Bulgar ve Ermeni komitacıları ile iş birliği yapmış fakat bu grupların Osmanlı kimliğini benimsemek yerine kendi ulusları için özgürlük çabalarına girişmeleri, 1. Balkan Savaşı ile Rumeli'nin kaybedilmesi ve Arap azınlıkların muhtariyet talepleri İTC'nin yüzünü Türkçülüğe dönmesine sebebiyet vermiştir (Birecikli, 2008, s. 217).

İTC'nin yönetim ve politika belirlemede etkin olduğu 1908-1918 yılları arasında İmparatorlukta önce vatani kurtarma gayesi ile ulusal kimliğe bakış açısı Osmanlı kimliği çerçevesinde oluşmuş (Duru, 1965, s. 52), ilerleyen dönemlerde ise yaşanan iç ve dış gelişmeler neticesinde İTC'nin Türk kimliğini öne çıkarmasına sebebiyet vermiştir. 1913 yılında yapılan düzenleme ile Arap illerinde ilköğretimin Arapça yapılması fakat Türkçe öğretiminin zorunlu tutulması (Tekeli & İlkin, 1999, s. 84), 1915 yılında ise Mekatib-i Hususiye ile azınlıkların kendi okullarını açarak kendi dillerinde eğitim verebileceklerini fakat Türk dili, Türk coğrafyası ve Türk tarihi derslerini Türk öğretmenlerin Türk dilinde

öğretmesi zorunlu kılınmıştır (Akyüz, 2001, s. 253). Türk dilinin eğitimde zorunlu hale getirilmesi İTC'nin Türk kimliğine verdiği önem açısından önemli bir yer tutmaktadır. İTC'nin Türk kimliği politikaları eğitim ile sınırlı kalmamış aynı zamanda işletmelerin yazım dillerinin Türkçe olması, kurum ve kuruluş adlarının önüne milli kelimesi getirilmiştir (Semiz, 2014, s. 239-240).

1923 yılında Mustafa Kemal önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde ise ulusal kimlik seküler Türklük temel alınarak kurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk döneminde Türk kimliği üzerine gerçekleşen anayasal ve kanuni gelişmeler aşağıdaki gibidir;

- 1924 Hilafet makamının kaldırılması.
- 1924 Anayasası 88. madde Türk vatandaşlığını şöyle tanımlamıştır, "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) itlak olunur."
- 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile zorunlu din dersleri kaldırıldı ve azınlık okullarında Türkçe zorunlu ders haline getirildi.
- 1931 Türk Tarih Kurumunun kuruluşu.
- 1932 Türk Dil Kurumunun kuruluşu.
- 1932 Ezanın Türkçe okutulması.
- 1937 Din ve devlet işleri ayrılarak "Laiklik" anayasa dahil edildi.

Bu düzenlemeler ve açılan kurumlar dönemin politika yapıcılarının Türkiye Cumhuriyeti'nde ulusal kimlik kavramını seküler Türklük üzerine inşa ettiklerini göstermektedir. Yapılan düzenlemeler ve değişimler sadece ulusal kimlik kavramının yeniden inşası olarak değil toplumun sahip olduğu kültürde de köklü değişimler gerektirmesi açısından gerçekleştirilmesi zor inkılaplardır. Bu zorluklar ise bir günlük düşünceler kapsamında değil 1856 yılından başlayarak 1923 yılında Cumhuriyetin ilanına kadar süren 67 yıllık gelişmeler ışığında toplumu oluşturan unsurun artık çoğunlukla Türklerden oluşması ve Türklerin Türklerle baş başa kalması sonucu gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin kuruluş felsefesinde milliyetçilik tanımı ırksal veya din temelli değil kültürel birliktelik olarak tanımlanmıştır. Atatürk milletin tanımını yaparken "aynı kültürden olan insanlardan oluşan topluma millet denir" ifadesini kullanmıştır (İnan, 1969, s. 24). Genç Cumhuriyet sefeli olan İmparatorluğun son dönemlerindeki gibi vatandaş ve kimlik tanımlamaları yaparken dışlayıcı değil vatan toprağı üzerinde yaşayan tüm bireyleri bütünleştirici bir tutum izlemiştir.

Atatürk milliyetçiliğı anlayışı 1940'lı yıllardan itibaren komünizm tehdidine karşı mücadele etmeye yönelik kullanılmıştır. Bununla birlikte Atatürk'ün ortaya koymuş olduğu anlayıştan uzaklaşarak devletçilik, halkçılık ve inkılapçılık gibi ilkelerden arındırıldığı gözlemlenmiştir. Laiklik ilkesinin sağ siyasal görüşün hakimiyeti üzerinden değerlendirilmesi yapıldığı söylenebilir (Atağenç, 2020, s. 113-114). Sovyetler Birliğı, 1945 yılında Türkiye'ye vermiş olduğu notayla boğazlardan serbest geçiş hakkı, üs kurma talebi ve Türkiye'nin Doğı Anadolu Bölgesinde bulunan topraklarının bir kısmını kendisine bırakılmasını istemiştir (Sızan, 2022, s. 9). Demokrat Parti'nin (DP) 1950 yılında siyasal iktidarı kazanmasıyla birlikte cumhuriyeti kuran iktidarın ortaya koymuş olduğu ideolojik bakış açısının değiştirilerek muhafazakâr bir görüntüye kavuşturulmaya başlandığı bir döneme geçilmiştir. Atatürk'ün geliştirmiş olduğu fikri düşünce genel itibariyle sağ siyasete doğru DP tarafından evrilmiş ve özünden ayrılmaya başlamıştır (Paşa, 2021, s. 141). Dini değerler, yapılar ve yayınların görünürlüğü arttırılmıştır. Türk ile Müslüman birbirlerine özdeşleştirilerek siyasi söylemlerde ayrılmaz bir bütün olarak

değerlendirilmiştir. Yukarıda ifade edilen gelişmelerle birlikte Türkiye'nin Sovyet tehlikesine karşı Batı bloğuna yaklaşması ve NATO'ya üye olmasıyla beraber komünizm ile mücadelede din faktörü etkili olmaya başlamıştır. 1960 yılında meydana gelen askeri darbenin ardından mevcut hükümet, meclis ve anayasa yürürlükten kaldırılarak Milli Birlik Komitesi (MBK) devlet idaresini ele almıştır (Demirel, 2019, s. 63). 1961 yılında oluşturulan yeni anayasa halkoylaması sonucunda vatandaşlar tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Devam eden ulusal kimlik inşası sürecinde yeni anayasada yapılan düzenlemeler aşağıdaki gibidir;

- 1961 Anayasasının 54.maddesinde yapılan Türklük tanımına göre "Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür." şeklindedir.
- 27 Mayıs "Hürriyet ve Anayasa Bayramı" ilan edilerek 1963-1980 arasında milli bayram olarak kutlanmıştır.
- 1961 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu çıkarılması. Türk yurdunu ve Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak TSK'nın vazifesi olarak kabul edilmesi.
- 1963 yılında TBMM'de "Komünizmle Mücadele Komisyonu" kurulması.

1971-1980 döneminde yaşanan gelişmeler neticesinde uzun ömürlü olmayan koalisyon hükümetleri kurulmuştur (Demirel, 2019, s. 71). Bu dönemde gerçekleşen seçimlerin getirmiş olduğu sonuçlar azınlık hükümetlerinin göreve gelmesi ve kısa süreli koalisyonlarla devam etmesinin neticesinde ülkede içerisinde yaşanan sokak olayları, ekonomik bunalımlar, siyasi kutuplaşmalar gerilimi arttırmıştır (Tekin ve Çiftçi, 2007, s. 77). Ülke içerisinde yaşanan çatışmalar ve yukarıda zikredilen diğer sebepler gösterilmiş, TSK İç Hizmet Kanununa dayanılarak ordu tarafından 12 Eylül 1980 tarihinde askeri darbe gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından bütün siyasi partiler kapatılmış, siyasi parti liderleri tutuklanmış, anayasa askıya alınmış ve parlamento feshedilerek, yönetim "Milli Güvenlik Konseyi" tarafından sevk ve idare edilmiştir. Dönemin Genelkurmay Başkanı olan Kenan Evren darbe sonrası yapmış olduğu konuşmasında, vatandaşların aynı dini ve milli değerlere sahip olduğunu belirtmiştir. Bahsedilen dini değerler ifadesi söylem olarak kalmış ve cumhuriyetin laiklik ilkesini muhafaza etmesi sebebiyle vatandaş tanımında herhangi bir dini değer üzerinden ayırımın yapılmadığı ve tüm vatandaşları kapsayıcı özelliğinin devam ettiği görülmektedir.

Bunun akabinde 1980 askeri darbesi sonrasında kabul edilen 1982 anayasasında da devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu vurgusu devam etmiştir ve anayasal düzende yapılan ulusal kimlik tanımlamasında dini ibarelere yer verilmemiştir. Anayasanın 24. maddesinde ise ilk ve ortaöğretimde zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin eğitim programına eklenmesi dikkat çekmektedir (Sesli, 2020, s. 618). Dinin özel alandan çıkarılarak kamusal alana dahil edilmesi ve Türk ulusal kimliğinin bir parçası olması eğitim aracılığıyla sağlanmıştır. 1982 Anayasası halkoylaması sonucunda kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde Türk ulusal kimliğine ilişkin yapılan düzenlemeler aşağıdaki gibidir;

- Daha önceki anayasalarda belirtilen vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğu yeni anayasanın 66. maddesinde aynen korunmuştur.
- Anayasanın 24. maddesine ilk ve ortaöğretim zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersi konulmuştur.

Türk kimliğinin tarihsel gelişimi incelendiğinde anayasa içerisinde yapılmış olan tanımlamaların her dönemde eşitlik ilkesi esas alınarak kurgulandığı görülmektedir.

Ancak 1950'li yıllardan sonra yukarıda ifade edilen gelişmelerle geçmişten gelen ulusal kimlik anlayışına bakışın bürokratik çevrelerde değiştiği söylenebilir. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili sisteme geçmesi ve siyasi söylemlerde çeşitliliğin oluşması ulusal kimlik kavramına yeni bakış açılarını ortaya çıkarmıştır. Fakat bu bakış açıları ülke siyasetine yön verse bile anayasal bakımdan ulusal kimliğin vatandaşları ayrımcılığa tabi tutmadan birleştirici özelliğini devam ettirmesinde bir etkiye sahip olamamıştır.

Şekil 1. Ulusal Kimlik Kavramının Türkiye'deki Değişim Süreci

İmparatorluk döneminde ulusal kimlik, İslam kimliği, Osmanlı kimliği ve Türk kimliği çerçevesinde tartışılmış zamanın gerekliliklerine göre değişime uğramıştır. İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş ile birlikte oluşturulan 1924 Anayasası'nın 88. maddesi, 1961 Anayasası'nın 54. maddesi ve 1982 Anayasası'nın 66. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkesin Türk olarak kabul edildiği ve hukuki olarak ulusal kimlik tanımının Türk kimliği çerçevesinde korunmaya devam ettiği görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ulusal kimliğin oluşması sürecinde önemli olduğu düşünülen kimlik, eğitim, göç ve kültür kavramlarının önemine ilişkin farklı bakış açıları sunulmuştur. Bahsedilen kavramların her biri aynı zamanda ulusal kimliğin sürdürülmesine de katkı sunmuştur. Ulusal kimlik ile kimlik, eğitim, göç ve kültür kavramlarının ilişkisi literatür başlığı altında ayrı ayrı ele alınarak detaylandırılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, 28 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanı seçimi 2. tur oylamasında aday çıkaran Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinin seçim beyannamelerinin ulusal kimlik bağlamında karşılıklı olarak incelenmesidir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Ulusal Kimlik

Ulusal kimlik kavramı, Fransız Devrimi'nin bir sonucu olarak monarkların yönetimi halka devretme ve ulus devletlerin ortaya çıkması ile oluşmuştur. Avrupa toplumu için kutsallık kavramı yerini din ve monark yerine vatan ve ulus değerlerine bırakmıştır (Atalay, 2019, s. 17-22). Ulusal kimlik kavramı, o ulusta yaşayan bireyleri ayrı ayrı tanımlamak yerine topluluğu bir bütün olarak tanımlayacak "biz kimiz?" sorusuna verilebilecek özellikler ile tanımlanabilir ve bu cevaplar toplumun yapıstırıcısı olarak düşünülebilir. Ulusal kimlik kavramı için "biz kimiz?" sorusuna verilebilecek cevapların taşıdığı özellikler bazı uluslarda vatandaşlığa ait olmanın kanıtı olan kimlik kartları olabilirken bazı uluslar için ise ortak tarih, kültür, dil vb. özelliklerden oluşabilir. Gellner (1992, s. 27), ulusal kimliğin taşıdığı önemi insan vücudunda bulunan organlara benzeterek zorunluluk hali taşıyan bir kavram olarak ifade etmiştir. Alanyazında ulusal kimliği oluşturan boyutları ifade etmek için farklı tanımlamalarda bulunulmuştur;

- Smith (1991, s. 25) ulusal kimliği tanımlarken kullanılacak özellikler için ortak toprak, tarihi anılar, halk kültürü, yasal haklar, yükümlülükler ve ekonomiyi önermiştir.

- Guibernau (2007, s. 11) ulusal kimliği, bireylerin aynı ulusa ait olma duygusuna dayanan ve o ulusu diğer uluslardan farklılaştıran noktaların birçoğunu kapsayan ortak bir duyarlılık olarak ifade etmiştir.
- Ulusal kimlik, ortak semboller, ortak dil, ortak tarih gibi bireylerin günlük yaşamlarındaki bütünleştirici noktalara dokunur (Kelman, 1997, s. 171-173).

Tanımlamalardan görüldüğü üzere ulusal kimliğin taşınması gereken özellikler üzerinde birbirinden farklı boyutlar tartışılmıştır. Fakat bir ülkenin ulusal kimliğini tanımlayabilmek için o ulusun gerçeklikleri ve zamana bağlı olarak ulusu oluşturan topluluğun gündemi göz önünde bulundurulması da bize daha doğru sonuçlar sunacaktır. Ulusal kimlik kavramının doğası dinamikdir ayrıca zaman ve ihtiyaçlarla bağlantılı olarak değişime uğrayabilir veya yeniden gözden geçirilebilir (Gellner, 2006, s. 7; Reicher vd. 2001, s. 3).

Ulusal kimliğin içeriğini belirlemede iki önemli milliyetçilik yaklaşımı mevcuttur. Yaklaşımlardan ilki ırk, din ve etnik temelli olan Alman/İtalyan ekolü, ikincisi ise ırk, etnik ve din kavramlarının yerine toplumu oluşturan bireylerin toplumsal duygularını yani beraber yaşama arzusu, ulusal çıkarları muhafaza etme içgüdüleri ve fedakârlık gibi duyguları kapsayan İngiliz/Fransız ekolüdür (Kadıoğlu, 1996). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ise Fransız ekolüne yakın sayılabilecek devlet-birey arasındaki yükümlülükler ve vatandaşlar arasında ırk, din, dil vb. özellikler açısından ayrımcılık yapılamayacağı gibi maddeler yer alırken Alman ekolüne benzer yönleri ise Anayasada yer alan Türklük vurgularındır. Bu durum ise bize Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının her iki yaklaşımdan da izler taşıdığını göstermektedir (Özdemir, 2020).

1.1.1. Ulusal Kimlik ve Kimlik Kavramları

Kimlik, bireyin ve farklı biçimlerde ortaya çıkan ya da oluşan sosyal grupların kendilerini diğerlerinden ayırt etmeye yarayan bir kavram olarak ifade edilebilir. Modern öncesi dönemde kimlik, bireyin kadın ya da erkek olarak cinsiyet gibi değişmeyen kavramlar üzerinden tanımlanmasıyla ele alınmıştır. Kellner (2004, s. 187) modern dönem öncesinde insanların için bir sorun ya da eleştiri teşkil etmediğini ve bir topluluk içerisinde hayatlarına devam edip öldüklerini söylemiştir. Güvenç'e (1995, s. 3) göre en sade haliyle kimlik, "Kimsiniz, kimlersiniz?" sorularına verilen cevaptır. Kimliğin neyi ifade ettiğine dair bakış açıları değişiklik göstermektedir. İlk olarak kimliğin bireyler ve toplum üstünde bütünleştirici rolü olduğuna dair fikre göre kimlik, bir kişinin içinde bulunduğu toplumdaki kişiler ya da gruplarla olan münasebetlerini ve onlara karşı bulunan görev, hak, sorumluluk ve sadakat derecelerini belirlemektedir. Ortaya çıkan bu misyonlar, kişinin ve içinde buldukları grubun varlığını koruma ve ilerlemelerine katkı sağlaması bakımından ilk olarak kişiler arasında birlik, beraberlik ve dayanışma oluşturmayı hedeflemektedir (Karpas, 1995, s. 23). İkinci olarak ise kimlik, insanları ve toplumları birbirinden ayırt eden ya da sınıflandıran yani farklılıklara vurgu yapan ve sınırları belirten bir tanımlamayı göstermektedir (Karakaş, 2013; Tayanç & İnce, 2020, s. 22). Modern dönemde devlet şeklinin ulus devlete dönüşmesi ile birlikte bireyin devlete bağlılığının gelişiminde en önemli unsurun ulusal kimlik olmaya başlaması, devletleri ulusal kimlik inşa etmeye sevk etmiştir (Tayanç & İnce, 2020, s. 23). Günümüz dünyasında da çeşitli nedenlerle ulus devlet şeklinin varlığını koruması ve böylece ulus devleti oluşturan halkın da ulus olmaya devam etmesi, ulusal kimliğin önemini sürdürmesinin kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir (Erdemir, 2005; Tayanç & İnce, 2020, s. 23-24).

Ulusal kimlik kavramının yapısının oluşum sürecinde ulusu oluşturan bireylerin kendi kimliklerini tanımlarken benimsedikleri değerlerin (ülkü, din, etnik yapı, duygular vb.) ortak veya kesişen cevapları olarak vücut bulduğu söylenebilir.

1.1.2. Ulusal Kimlik ve Eğitim Kavramı

Eğitim, bireyin bilgi birikimine sahibi olmasını, bilgilerin ideolojiler tarafından yönlendirilmesini eğitim programları, öğretim teknikleri ile kişilik ve kültürün toplum açısından yeniden ortaya konulmasını kapsayan sosyolojik ve felsefi bir kavramdır (Marshall, 1999, s. 174). Eğitim ile barbar toplum medeni bir yapıya sahip olabileceği gibi medeni toplumlar da barbar bir yapıya sahip olabilir. Toplumsal yapının değişimi noktasında önemli bir yer tutmaktadır (Şener, 2013, s. 126). Yeni siyasi birliğin kurulmasında dil ve eğitim politikaları toplayıcı bir unsurdur. Uluslaşma sürecinde eğitimin etkin bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Toplumun ulusal etmenler etrafında kenetlenmesi ve bunun sürdürülmesini sağlama noktasında dil ve eğitim politikaları geliştirmek için kimlik algısına müracaat edilmektedir (Eren, 2018, s. 236).

Eğitim, ortak değerlerin korunması ve gelecek nesillerin de bu değerleri muhafaza edilebilmesi amacıyla hedeflenen ortak değer bilincinin oluşturulması veya var olan değerlerin değiştirilmesi için devletler tarafından bir araç rolü taşımaktadır. Bu sayede vatandaşların ortak bir kimlik bilinciyle devlet ile olan bağlı kuvvetlendirilerek "biz" kavramını oluşturan değerlerin eğitim hayatı süresince vatandaşlara aşılmasına olanak tanıyacaktır.

1.1.3. Ulusal Kimlik ve Göç Kavramı

Göç, en geniş kapsamlı manasıyla insan hareketliliği olarak ifade edilebilir. Bir yerden başka bir yere gitmenin yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel bir oluşumdan bir diğerine gitme olarak belirtilebilir (Şeker ve Uçan, 2016, s. 200).

11 Eylül 2001'de ABD'de ve sonrasında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde meydana gelen terör saldırılarını gerçekleştirenlerin göç yoluyla gelmesi ya da yerleşik göçmenlerin arasından çıkmaları, illegal yollarla gelen göçmenlerin dışında legal şekilde gelen göçmenlere karşı da güven problemi oluşturmuştur. Yaşanan bu olaylar sonucunda, ulusal kimlik ve vatandaşlık kavramları sorgulanmış ve göçmenlerin ülke içerisindeki suç oranlarını yükselttiği, ekonomik olarak devleti yıpratdığı, ülkenin sosyal yapısına uyum süreçlerinde ise özellikle Müslüman göçmenlerin yaşadığı sorunlara dikkat çekilmiştir. Yaşanan güvenlik sorunları göçmenler ile halk arasında biz ve onlar karşıtlığının yerleşmesine, uyum süreçlerinin aksamasına sebebiyet vermektedir (Köşer-Akçapar, 2012, s. 566-567).

Göçmenlere karşı oluşan güvenlikçi bakış açısı yalnızca suç noktasında değil, bununla birlikte ulusal kimliğin oluşmasında önem taşıyan eğitim, dil ve sosyal hayatı da kapsamaktadır. Göçmenler, buldukları ülkedeki bireyler tarafından öteki olarak tanımlanmakta ve ulusal kimlik bağlamında asli unsur olan yerli halkın biz algısına dahil olmakta zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Şener, 2017, s. 18). Diğer taraftan, göçmenler ve onların oluşturduğu kültür, ülkede yaşayan bireyler ve göçmenler arasında biz ve onlar ikiliğini tehdit etmektedir. Oluşan bu tehdit kimlikleri ikircikli bir hale getirerek, göçü kimlik pazarlığı alanına çevirmektedir. Göç kavramındaki kimliğin öteki ile yaşamış olduğu çelişki, göçü ve göçmeni süratli şekilde politikleştirme sürecine yöneltmektedir (Atasü-Topçuoğlu, 2012, s. 507).

Şener (2017, s. 25), Batılı ülkeler tarafından uluslararası göçün güvenlikleştirerek ulusal kimlik ve ulusal güvenlik karşısındaki tehdit algısı üzerinden temellendirilmesinin

yapıldığını ifade etmiştir. Göç sadece tehdit değil doğru yönetildiği zaman kültürün ve kimliğin zenginleşmesine katkı sunabilecek bir süreçtir (Doğan, 2002, s. 202). Bu noktada göçün devletin stratejik hedeflerine yönelik doğru bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Göç edenlerin hedef ülke toplumuyla uzak kültürel yapıya sahip olması yerli halk tarafından tehdit olarak algılanabilir. Bunun sebebi ise toplumun “biz” kodlarıyla göçmenlerin “biz” kodlarının farklılığıdır. Algılanabilecek tehdidin önüne geçebilmek için göç hedef ülkelerin göçmenlere ve yerli halka yönelik uyum, entegrasyon veya bilinçlendirme programlarını etkin bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu sayede toplumun ulusal kimliğini yani “biz” kavramını oluşturan değerlerin şoka uğramasına sebebiyet vermesinin önüne geçilerek sürecin daha yönetilebilir olmasına ortam hazırlanabilir.

1.1.4. Ulusal Kimlik ve Kültür Kavramı

Kültür veya bir diğer ifadesiyle, “ekin” ya da “hars” toplumun kendisine ait olan maddi ve manevi kıymetleri kapsayan, tarihsel ve toplumsal ilerleme aşamalarında oluşturulan, öğrenme yoluyla gelecek kuşaklara ulaştırılan değerlerin bütünüdür (Kekevi ve Kılıçoğlu, 2012, s. 1184). Tarihsel beraberlik, din, dil, ırk ve kültür alanlarını kullanarak ve geçmiş birlikteliğin altını çizerek ulusal kimlik kendisini meşrulaştırmaktadır. Ulusal kimlik bu sayede toplumu oluşturan bireyin aitlik algısını kuvvetlendirerek birtakım araçlar ve stratejileri kullanarak kendisini yeniden inşa eder ve yeniler (Şahnagil, 2017, s. 118-119). Ulusal kimlik ve kültür birbirini besleyebilen kavramlardır. Toplumun ortak kimliği olan ulusal kimlik kavramı, kültürü oluşturan destanlar, ortak tarih, dil, ananeler vb. değerlerden destek alabilmektedir. Bu değerlerden destek alan ulusal kimlik kavramı toplum için bir yapıştırıcı rolü taşımakta ve toplumun bütünleşmesine hizmet etmektedir. Kültürün ulusal kimliği besleyen özellikleri sadece soyut kavramlardan oluşmamakta aynı zamanda somut değerler olan mimari yapılardan ve marşlardan da destek alabilmektedir. Kültürün taşıdığı bu özellikler algılanan ulusal kimliğin kodlarını açıklamakta yardımcı olabilmektedir. Kültürün aktarımında, toplumu oluşturan bireylerin aynı dili kullanabilme yetisi halkın birbiriyle daha kolay iletişim kurabilmesine, ortak kimlik oluşturabilmesine ve ulusal kimliğin sürdürülebilmesine olanak tanımaktadır (Eren, 2018, s. 236).

Althusser (2002), devletin baskı ve ideolojik aygıtları olduğundan bahsetmiştir. Buna göre, devletin baskı aygıtları hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkeme ve hapis olarak tanımlanmıştır (Althusser, 2002, s. 33). Devletin ideolojik aygıtları ise, birbirlerinden ayrı bir şekilde özelleşmiş kurumlar olarak ifade edilir (Althusser, 2002, s. 33). Althusser (2002: 33-34) tarafından dini, eğitimsel, ailesel, sendikal, haberleşme ve kültürel kurumları devletin ideolojik aygıtları olarak kabul edilir. Kültürel kurumların içerisinde de edebiyat, güzel sanatlar, spor vb. Dallar yer alır (Althusser, 2002: 34). Devlete egemen olan ideoloji kültürel alanlara sınır çizerek nelerin dahil olacağı ya da olmayacağını belirlemektedir. Örneğin vermek gerekirse, tablo, roman, şarkı ve marş vb. sanatsal eserlerle devlete egemen olan ideoloji tarafından istenilen düşüncelere yer verilerek bireylere empoze edilebilmektedir. Kültürün bu noktada devletin egemen ideolojisine hizmet eden bir araç olarak kullanıldığı ve ortak bilinç algısının pekiştirildiği belirtilmektedir. Böylece bireylerin içinde buldukları topluma karşı aidiyet hissini artacağı düşünülmektedir (Paşa, 2021, s. 57-58).

1.2. Seçim ve Seçim Beyannameleleri

Siyasi partiler basit anlamda doğası gereği seçim süreçlerinde halktan en çok oyu alabileceklerini düşündükleri politik pozisyonda durmayı tercih ederler (Downs, 1957, s. 11). İlk örnekleri 19. yüzyıl İngiltere’inde görülen seçim beyannameleleri temel olarak

siyasi partilerin seçimlerden önce hazırladıkları ve seçimlerin diğer bir paydaşı olan halka gelecekte takip edecekleri politika önerilerini resmi olarak sunan belgelerdir (Quinn, 2014, s. 6) Türk siyasi tarihinde azınlık faaliyetleri hariç tutulursa ilk siyasi partiler İTC ile Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkezîyet Cemiyeti'dir (Tural, 2004, s. 58). Bu partilerden Teşebbüs-i Şahsi 1906 yılında 10 madde ile İTC ise 1908 seçimleri öncesi 21 maddelik beyannameleri ile Türk siyasi hayatındaki ilk seçim beyannamelerini de hazırlamışlardır (Şeşen ve Ertürk, 2017, s. 194). Beriş'e (2011, s. 109) göre seçim beyannameleri, siyasi partilerin seçimleri kazanarak olası iktidar dönemlerinde ülkenin sorunlarına yönelik gerçekleştirecekleri çözümleri kendi fikri altyapıları dahilinde tutarlı olarak sundukları belgelerdir. Bu kapsamda oy kullanacak bireyler, siyasi partilerin beyanlarını gözden geçirerek hangi siyasi partinin gelecekte uygulamayı taahhüt ettiği politika projeksiyonlarının kendi çıkarlarına hizmet edeceğine karar vererek oy tercihlerini belirler (Aytaç, 2017, s. 8).

Seçim beyannamelerinin hazırlanma sürecinin temelde aşağıdaki maddelerde belirtildiği gibi ilerlediği söylenebilir;

1. Halkın sorunlarının, beklentilerinin ve gündemlerinin siyasi parti örgütlerine aktarılması.
2. Parti örgütlerinin talepleri değerlendirmesi.
3. Taleplerin parti yöneticilerine aktarılması.
4. Taleplerin parti ideolojisi ve anketler dahilinde değerlendirilmesi.
5. Danışmanlar ve parti yöneticileri tarafından çözüm önerileri oluşturulması.
6. Seçim beyannamelerinin şekil bulması, çözüm önerilerinin resmî belge olarak halka sunulması.

Halktan başlayarak adım adım siyasi partilerin en üst noktalarına süzülerek ulaşan talepler, her adımda siyasi partileri oluşturan paydaşların sahip olduğu fikirleri ve bakış açılarını bünyesine katarak gündelik hayattaki sorunlara karşı çözüm önerilerini bütünleştirerek seçim beyannamelerini oluşturur. Bu nihai çıktı siyasi partiyi oluşturan tüm paydaşların ortak aklını temsil ettiği söylenebilir. Seçim beyannamelerini meydana getiren bu sürecin bir diğer önemli sonucu ise siyasi liderlerin şahsi bakış açılarından ziyade halkın, örgütlerin ve danışmanların oluşturduğu sinerjinin hayat bulmasıdır (Osmanoğlu, 2021, s. 10). Adayların veya parti sözcülerinin konuşmalarında, röportajlarında veya basın açıklamalarında verdikleri anlık cevaplarda şahsi bakış açıları veya o anki gündemin önemine göre cevap vermeleri olası iken seçim beyannameleri ise yazılı metinler olması sebebiyle siyasi partinin kurumsal bakış açısını bir bütün olarak sunmaktadır (Şeşen & Ertürk, 2017, s. 194-195).

Seçim beyannameleri parti örgütlerinin siyasi düşüncelerinin altında yatan felsefi altyapıyı sunmakla beraber seçmeni ikna etmek için geliştirilmiş söylemler veya vaatler bütünüdür denilebilir. Beyannameler sadece seçmenin oy tercihini belirleme sürecinde ikna edilmesi için yazıya dökülmüş kağıtlar olarak düşünülmemesi gerekmektedir. Beyannamelerde yer alan cümlelerde ülkenin geleceğine bakış açısı, milli meselelere çözüm önerileri, gerçekleştirilecek reformlar ve beklenen sonuçları vb. konulardaki ifade biçimleri bize parti örgütlerinin bu konulardaki sahip olduğu düşünce sistemini sunmaktadır (Ertürk ve Şeşen, 2017, s. 64). Partilerin her seçimde kendilerini vatandaşlara baştan sunmazlar; her birinin bir geçmişi vardır ve seçmenlere sundukları alternatiflerin dizilimi de bu şekilde yer aldığı belirtilmektedir (Lipset & Rokkan, 1967, s. 2). Özellikle siyasal iktidarda bulunan partiler, yeniden seçime girdiklerinde daha önceden yaptığı ya da yap(a)madığı vaatler seçmenler tarafından dikkate alabileceği söylenebilir.

Seçim beyannameleri genel olarak seçmenler tarafından incelenmesi bile beyannameler kısmı kısmı kitle iletişim araçları ile seçmenlere iletilmektedir (Rohrbach, 1991). Seçim beyannameleri oy kullanacak bireylerin karar verme süreçlerinde etkiye sahiptir (Elinder, Jordahl & Poutvaara 2008, s. 13).

1.3. Cumhurbaşkanlığı Seçimi Süreci ve Yapılan Düzenlemeler

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte cumhurbaşkanının seçimi meclis tarafından gerçekleştirilmeye başlamıştır. İstisna olarak, 12 Eylül 1980'de askeri müdahalesinin gerçekleşmesinden sonra yapılan 1982 Anayasası ile birlikte askeri cunta lideri Kenan Evren'in cumhurbaşkanı olması halkoyuna sunulmuş ve böylece Evren, TBMM tarafından seçilmeyen ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Evren halkoylaması sonucunda seçilmiş görünse bile seçmenlerin, askeri yönetimin son bulup demokratik ortama geçişi sağlamada cunta tarafından getirilen anayasayı kabul etmekten başka bir alternatifinin olmaması ve bu hususta cunta liderinin halkı birçok kez uyarmasının etkisi unutulmamalıdır (Ahmad, 2020, s. 222). Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin 2007 yılında gerçekleştirilen halkoylamasıyla birlikte yeni bir boyuta geçilmiştir. 5678 Sayılı Kanun'un 4. maddesi ile yapılan anayasa düzenlemesine göre, cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecek, görev süresi beş yıl olarak sınırlandırılmış ve bir kimsenin en fazla iki defa cumhurbaşkanı seçilebileceği şekilde düzenlenmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemeye ilişkin olarak 2012 yılında 6271 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi Kanunu çıkarılmış ve 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. 2007 yılında yapılan değişiklik sonrası ilk cumhurbaşkanı seçimi 10 Ağustos 2014'te olmuştur ve yeni düzenlemenin ardından halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmuştur (YSK, 2014/3719).

10 Aralık 2016 tarihinde meclise gelen anayasa değişikliği teklifi 21 Ocak 2017 tarihinde kabul edilmiş ve ardından 11 Şubat 2017'de Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Teklif meclis üye tam sayısının beşte üçü ile üçte ikisinden az oyla kabul edilip Cumhurbaşkanı tarafından iade edilmeden Resmî Gazetede yayımlandığı günden 60 gün sonraki ilk pazar günü olan 16 Nisan 2017'de halkoylamasına sunulmuştur (Nohutçu, 2018, s. 852-854). 16.04.2017 tarihinde gerçekleşen halk oylaması sonucunda Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin düzenlemeler 6271 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi Kanununda belirtilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunuyla ilgili yapılan değişiklikler 7140 Sayılı Kanun'da yer almıştır. 7140 Sayılı Kanun'un 4. maddesindeki düzenlemeye göre geçerli oyların salt çoğunluğunu alan adayın, cumhurbaşkanı seçileceği ancak ilk turda herhangi bir adayın geçerli oyların salt çoğunluğunu alamazsa oylamayı takip eden ikinci pazar günü en yüksek oy alan iki adayın katılacağını ve oyların çoğunluğunu alan adayın cumhurbaşkanı seçileceğini belirtmektedir. 7140 Sayılı Kanunun 5. maddesinde yapılan düzenlemeye göre siyasi parti grupları, son yapılan genel seçimde geçerli oyların tek başına ya da birlikte %5'ini alan siyasi partiler veya en az yüzbin seçmen cumhurbaşkanı adayını gösterebilir. Belirtilen bu yasal düzenlemelerle beraber yeni hükümet sisteminde gerçekleşen ilk cumhurbaşkanı seçimi 24.06.2018 tarihinde gerçekleşmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sonrası cumhurbaşkanı seçimleri ikinci kez 14.05.2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Seçimi 1. Oylamasında seçime katılan adaylardan hiçbiri oyların salt çoğunluğuna sahip olamadığı için seçimde 2. Oylamaya geçilmiştir. 28.05.2023 tarihinde gerçekleştirilen seçim için 1. turda en çok oy alan iki adaydan Cumhurbaşkanlığı adayları Recep Tayyip Erdoğan ve Millet İttifakı adayları Kemal Kılıçdaroğlu seçime katılma hakkı kazanmıştır. 1. Oylamada ATA İttifakının adayları Sinan Oğan 2. tur için Cumhurbaşkanlığı desteklerken Zafer Partisi ise Millet İttifakını desteklemiştir. Seçimin 2. Oylamaya kalması sonucunda oluşan ittifakların nihai yapısı aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir;

Tablo 1. 2023 Türkiye Cumhurbaşkanı Seçimi 2. Turunda İttifakların Durumu

Cumhur İttifakını Oluşturan Siyasi Partiler	Millet İttifakını Oluşturan Siyasi Partiler
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	İYİ Parti (İYİP)
Büyük Birlik Partisi (BBP)	Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA)
Yeniden Refah Partisi (YRP)	Gelecek Parti (GP)
Hür Dava Partisi (HÜDA PAR)*	Saadet Partisi (SAADET)
Demokratik Sol Parti (DSP)*	Demokrat Parti (DP)
	Zafer Partisi (ZP)**

* Sadece seçim sürecinde ittifaka dışarıdan destek veren partiler.

** Seçimin ikinci oylamasında Millet İttifakına destek veren parti

2. Yöntem

Bu çalışmada, seçim beyannamelerinin incelenmesinde nitel veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde görüşme, gözlem vb. tekniklerin yanında doküman incelemesi tekniği de tek başına bir veri toplama aracı olabilir. Doküman inceleme tekniği araştırılacak olgu veya olgular hakkında bilgi elde edilebilecek yazılı materyallerin incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Nitel araştırma yöntemleri içerisinde önemli bir veri toplama tekniği olan içerik analizi, birbirinden farklı metinlerde aktarılmak istenen açık veya gizli mesajların incelenmesini amaçlar (Fiske, 1996, s. 23). İçerik analizi, toplanan verilerin daha ayrıntılı ele alınmasına ve bu verilerin kavram, kategori ve temalara ulaşılmasına katkı sağlar (Baltacı, 2019, s. 377). İçerik analizinde temel analiz birimi kavramlardır (Baltacı, 2019, s. 378). Bu çalışmada “Kimlik”, “Eğitim”, “Göç” ve “Kültür” kavramları analiz birimleri olarak belirlenmiştir. Veri setlerinin kodlama işlemi de bu kavramlara göre yapılmıştır. Önceden belirlenen kavramlara göre verilerin kodlamaya tabi tutulabileceği belirtilmiştir (Baltacı, 2019, s. 378).

Araştırmaya konu olan Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının seçim beyannameleri AKP ve CHP'nin kurumsal web sayfaları aracılığıyla elde edilmiştir. 28.05.2023 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye Cumhurbaşkanı Seçimi 2. Oylaması kapsamında son halini alan Cumhuriyet İttifakının “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023” ve Millet İttifakının “Ortak Politikalar Mutabakat Metni” incelenmiştir. “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023” adlı metin Cumhuriyet İttifakı Seçim Beyannamesi (CİSB) ve “Ortak Politikalar Mutabakat Metni” ise Millet İttifakı Seçim Beyannamesi (MİSB) olarak adlandırılmıştır.

Araştırmada sınırlılık olarak 28.05.2023 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Seçimi ikinci oylamasında seçime girme hakkı kazanan Cumhuriyet ve Millet ittifakı adaylarının bağlı oldukları AKP ve CHP'nin seçim için kurumsal web sayfaları aracılığıyla yayınladıkları seçim beyannamelerinden faydalanılmıştır. Adayların basın demeçleri, parti sözcülerinin açıklamaları, aday ve partilerin sosyal medya paylaşımları vb. araştırma konusu dışında tutulmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Google Forms kullanılarak "Seçim Beyannameleri İnceleme Formu" (SBİF) adında bir form oluşturulmuştur. SBİF'in üst kısmına her iki beyanname için ayrı alanlar açılmıştır. SBİF'te kimlik, eğitim, göç ve kültür kavramları analiz birimi olarak iki beyannamenin alt kısımlarında başlıklandırılmıştır. SBİF'in son haline uygun olarak belirlenen analiz birimlerine ilişkin oluşturulan anahtar kelimelerle her iki beyannamede tarama işlemi yapılmıştır. Araştırma için değerlendirmeciler veri setlerini aynı anahtar kelimeleri kullanarak ayrı ayrı taramıştır. Böylece yapılan taramada kodlama sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi ve sonuçlandırılması amaçlanmıştır. Anahtar kelimelerle yapılan tarama işleminde çıkan sonuçlardan sadece analiz birimiyle ilişkili olan beyanname maddeleri dikkate alınmıştır. İlişkili görülen veriler SBİF'e göre kodlanmıştır. Anahtar kelimelerle yapılan tarama işleminde çıkan sonuçlardan analiz birimiyle ilişkisiz olan seçim vaatleri formdan çıkarılmıştır. Analiz birimlerine uygun görülen kodlar çalışmacılar tarafından SBİF'te ilgili alanlara yerleştirilmiştir.

Araştırmacılar tarafından veriler her iki beyannameye tekrar ve detaylı olarak bakılarak incelenmiştir. SBİF'e yerleştirilerek toplanan kodlar yukarıda belirtilen analiz birimlerine ayrılarak tasnif edilmiştir. SBİF'te analiz birimlerine uygun olarak yerleştirilen kodlar bulgular bölümünde ele alınarak karşılaştırmalı değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3. Bulgular

Cumhurbaşkanı adaylarının bağlı buldukları seçim ittifaklarının 2023 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi kapsamındaki seçim beyannamelerinin içerikleri, ittifakların ulusal kimlik kavramına bakış açılarını seçmenlere sunabilecek kimlik, eğitim, göç ve kültür olmak üzere dört analiz biriminde incelenmiştir. Aşağıda bulgulara yer verildikten sonra her alt başlık altında beyannamelerin arasındaki benzerliklere ve farklılıklara sırasıyla yer verilmiştir.

3.1. Kimlik

CİSB'de Türkiye Yüzyılı, bu topraklarda binlerce yıldır işini doğru yapan doğru insanların projesi ve geçmiş Cumhuriyetin ülküsüyle harmanlanmış yeni bir yapı (s. 474) ve ülkede yaşayan tüm kimliklerin gelecek vizyonuna ait ortak değerlerin birleşimi olarak tanımlanmıştır (s. 474). Beyannamede, Türk milletinin, tarih içinde diğer kültür ve medeniyetlerle etkileşimi itibarıyla çok az millete nasip olan bir mirasa ve bu mirasın imkânlarına, farklı coğrafyalarda uzun asırlara yaslanan bir tarihe sahip olduğu, Anadolu'da kök salsa da Orta Asya'dan Balkanlar'a, Kafkaslardan Arap yarımadasına, Afrika'dan Hint Denizine kadar üç kıtada ortak bir tarihi mirasın oluşmasını sağlamış ve Türk milli kimliğinin gerisindeki zenginliği yüzyıllardır yansıta geldiği belirtilmiştir (CİSB, s. 59). Beyannamede, yurt dışında yaşayan vatandaşların ve Türk kökenli ailelerin, Türk Devletleri Teşkilatına üye ülkeler ve KKTC'de yaşayan insanların aile temelli sorunlarına dair iş birliği ve sorunların çözümüne katkı sunacak çalışmalar yürütüleceği beyan edilmiştir. Burada vatandaşlık, Türk kökenli olma ve Türk devletleri ifadeleriyle Türk kimliği üzerinden bir yaklaşım sergilenmiştir (CİSB, s. 103). TRT Türk kanalını tamamen yurt dışındaki vatandaşlara yönelik hizmet verecek şekilde yapılandırıldığı ve yurt dışındaki vatandaşlara yönelik aile müşavirlikleri ve ataşelikleri kurulduğu ve sayılarının arttırıldığı ifade edilmiştir (CİSB, s. 413).

CİSB'de, ülkenin son iki asırlık siyasi tarihindeki milli değer ve düşünceleri temsil eden ve medeniyetin çizgilerini takip eden bir siyasi hareket olduğu ifade edilmiş olup siyasi kimliğinin özünü geçmişten gelen değerler üzerinden temellendirilerek inşa edileceği ifade edilmiştir (CİSB, s. 6, 7). Türkiye tarihinin ortak dönüm noktaları olarak

2023, 2053 ve 2071'in sadece bir söz veya ufuk olarak değil, aynı zamanda milletin ve gençlerin geleceğinde bir hedefi işaret ettiği belirtilmiştir (CİSB, s. 10, 57, 97).

CİSB'de, kapsayıcı ve evrensel değerlere dayalı eşit vatandaşlık anlayışı içerisinde, birliğin ve bütünlüğün pekiştirilmesinin devam edeceği ve bu anlayışla, devletin, bütün toplumsal kesimlerle hakkaniyet ölçüsünde, eşitlik temelinde ve demokratik bir ilişki geliştirmesinin sağlanacağı; toplumsal zenginliğin tüm unsurlarını çoğulcu bir yaklaşımla kucaklamaya devam edileceği vurgulanmıştır (CİSB, s. 58). Bunların yanında, topluma kimlik ve yaşam tarzı dayatılmasının karşısında olmaya devam edileceği, bütün vatandaşların özgür fertler olarak güven içinde yaşadığı, geleceğe umutla baktığı, birinci sınıf olarak kabul edildiği ve muamele gördüğü bir ortamın tesis edilmesinin sürdürüleceği beyan edilmiştir (CİSB, s. 346). Vatandaşların refahının; aile, okul, iş gibi sosyal ve çevresel faktörlerden beslendiğinin farkında olunduğu, bu alanlarda devrim niteliğinde politikaları hayata geçirildiği ve dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep gibi farklılıklara bakmaksızın tüm bireylerin toplumdaki konumlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapıldığı söylenmiştir (CİSB, s. 58, 351). Beynamede; Türk, Kürt, Alevi, Sünni gibi farklı etnik yapı ve mezheplerin bir bütün olarak yer bulabileceği kapsayıcı ve kuşatıcı bir fikir hareketi olarak bahsedilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yaşayan farklı kimlikleri zenginlik olarak görülmesinin sağlandığı belirtilmiştir (CİSB, s. 11).

CİSB'de; mahkemelerde anadilde savunma imkânı getirildiği (s. 342), cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerin yakınlarıyla anadillerinde görüşebilmelerinin sağlandığı (s. 342), talep yoğunluğuna bağlı olarak ilgili kamu kurumlarında Kürtçe ve Zazaca başta olmak üzere yerel dilleri konuşabilen personel istihdam edilmeye başlandığı (s. 343), Kürtçenin ilk defa TBMM Kataloğunda yer aldığı (s. 343), azınlıklara ait gazetelerin resmî reklam yayımlayabilme imkanının verildiği (s. 344), azınlık gazetelerinin ekonomik durumunu güçlendirmeye yönelik Cumhuriyet tarihinin en önemli adımının atıldığı ve yaklaşık elli yıllık bir aradan sonra ilk kez bir Rum yayınevi faaliyete başladığı ifade edilmiştir (CİSB, s. 344). Ayrıca gayrimüslim vatandaşların herhangi bir ayrımcılığa maruz bırakılmaksızın temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamalarının sağlanması hukuk devletinin güvencesi altında olmaya devam edeceği vurgulanmıştır (CİSB, s. 346). Beynamede yeni anayasada; milletin kendi iradesi ve kendi eliyle yaptığı, her bir vatandaşın "içinde ben varım", "benim iradem var" dediği ve ırk, din, mezhep, dil, renk ve kültür farkı gözetmeden herkesi kuşatan, insan onuru ortak temelinde buluşturan, kucaklayıcı, bütünleştirici, çeşitlilikte birliği savunan, herkesin birinci sınıf vatandaş olduğu anayasaya getirileceği vaat edilmiştir (CİSB, s. 349).

MİSB'de kimlik tanımlamaları Türk iş adamları, Türk bilim dünyası, Türk vatandaşı vb. ifadeler ile Türk kimliği üzerinde gerçekleşmiştir. Vaatlerin sıralandığı maddelerde kimlik tanımlaması yapılırken "Türk" ifadesinin sıklıkla kullanılmasının yanı sıra bir maddede ise yurtdışında yaşayan ancak vatandaş olmayan bireyler için "Türkiye kökenli" ifadesi (MİSB, s. 230) kullanılmıştır.

MİSB'de sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan vatandaşların Türk kimliği ile ele alınmasının yanı sıra vatan sınırları dışında yaşayan ve kökenleri Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan Türk vatandaşları (s. 40, 231) ve soydaş (s. 230) toplulukların haklarının da uluslararası arenada savunulacağı taahhüt edilmiştir. Uluslararası ilişkiler yönetiminde Türk dünyası ile beraberliğin güçlendirileceği ifade edilmiştir (MİSB, s. 40, 231).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında gerçekleşen cumhurbaşkanı seçimi ikinci oylamasında Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının seçim beyannameleri "Kimlik" kavramı

bakımından incelendiğinde, Türk, Türk vatandaşı, Türk Kimliği kavramlarının kullanım biçimleri benzeşmektedir. Yurtdışında yaşayan Türk kökenli bireylerin uluslararası arenada yaşamış oldukları sorunların çözümüne ilişkin çalışmaların yapılacağı konusunda benzer yaklaşımların sergilendiği görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında gerçekleşen cumhurbaşkanı seçimi ikinci oylamasında Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının seçim beyannameleri "Kimlik" kavramı bakımından incelendiğinde, Cumhuriyet İttifakının beyannamesinde aile kurumunun kimlik bilinci vermede toplumun temel unsuru olduğu ve dayanışma duygusunu güçlendiren ana kurum olarak ele alındığı belirtilmektedir. Türk Devletler Teşkilatı ve KKTC'de yaşayan bireylerin aile temelli problemlerine ilişkin çözüm arayışı için çalışmalardan bahsederken Türk kökeninden bahsedildiği görülmektedir. Ayrıca etnik ve mezhepsel ayrılıkların karşısında bulunduğu, bir grup ya da zümrenin değil, cumhurbaşkanı partisi olarak bir tanımlama yapılarak herkesin kapsandığı ifade edilmektedir. Ortak değerlere vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Millet İttifakı metninde ise genel olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından Türk vatandaşı, Türk vb. ifadelerle bahsedilirken bir maddede ise yurtdışında yaşayan ancak vatandaş olmayan bireylerden bahsedilirken Türkiye kökenli ifadesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.2. Eğitim

CİSB'de geleceğin teminatı, çocukların hayata eşit ve sağlıklı koşullarda başlayabilmeleri, erken yaşlardan itibaren nitelikli eğitim imkânlarına erişebilmeleri için en uygun ortamın oluşturulmasının temel amaç olduğu belirtilmiştir (s. 96, 112). Herkes için adil bir eğitim hizmeti sunulduğu ve eğitim programındaki ayrıştırmacı unsurların temizlendiği değerlerin ön plana çıkararak programların uygulamaya konulduğu söylenmiştir (CİSB, s. 65, 76). Eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle dil, din, ırk ayrımı yapmaksızın ülkede bulunan her bir çocuğun eğitime ulaşabileceği vaat edilmiştir (CİSB, s. 77). Çocukların milli değerlere sahip iyi eğitimli fertler olarak aile ortamında yetişmelerinin eğitim politikalarında esas olduğu ifade edilmiştir (CİSB, s. 116).

Millî değerlerin gelecek nesillere taşınabilmesi amacıyla hazırlanan "81 İlden 81 Şehidin Kahramanlık Destanları" isimli kitabın basımını gerçekleştirerek 81 ile dağıtımının sağlandığı beyan edilmiştir (CİSB, s. 123). Türkçenin zenginliğinin kayıt altına alınması için etimolojik sözlüğün tamamlanacağı ifade edilmiştir (CİSB, s. 169).

Vatandaşların günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerle eğitim ve öğretim yapmak amacıyla özel okullar açılabilmesinin mümkün hâle getirildiği ifade edilmiştir (CİSB, s. 342). Kürtçe dil ve kültür merkezleri açılarak üniversitelerde öğrencilerin arzu etmeleri hâlinde seçmeli ders olarak Kürtçe, Zazaca ve Arapça öğrenebilmelerinin yolu açıldığı vurgulanmıştır (CİSB, s. 11). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Ermenice ders kitapları hazırlanarak 2010 yılından itibaren Ermeni okullarında ücretsiz dağıtımına başlamıştır (CİSB, s. 344). Roman vatandaşların başta eğitim olmak üzere tüm sorunlarının çözümüne hız vererek her türlü ayrımcılık zemininin ortadan kaldırılacağı vaat edilmiştir (CİSB, s. 346).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı aracılığıyla Türkiye Bursları verilerek uluslararası öğrenci hareketliliğinin ve kültür paylaşımının devam edeceği beyanname ile teminat altına alınmıştır (CİSB, s. 410). Ayrıca yurt dışında yaşayan vatandaşlara eğitim hizmetinin Maarif Vakfı tarafından sürdürüleceği ifade edilmiştir (CİSB, s. 67, 80, 413, 416).

MİSB'de geçen eğitim politikalarında "toplumsal değerleri" de içerecek her yaşa uygun eğitim programlarının öğrenim hayatına entegre edileceği vurgulanmıştır (MİSB, s.

212). Bilim dünyasında ise Cumhuriyetin kuruluşunda sahip olunan bilimsel atılım felsefesine dönüleceği vaat edilmiştir (MİSB, s. 97). Lisansüstü düzeyde ise Türk vatandaşı öğrencilerin zorunlu hizmetlerini Türkiye’de gerçekleştirmeleri koşulu ile yurt dışında eğitim gören ya da yaşayan öğrencilerin desteklenecekleri ifade edilmiştir (MİSB, s. 99). İşitme engelli vatandaşları için ise Türk işaret dili geliştirilerek toplumun da bu dili öğrenmesi için çalışmaların gerçekleştirileceği belirtilmiştir (MİSB, s. 199).

“Eğitim” kavramı benzerlik açısından incelendiğinde, Mustafa Kemal Atatürk ve cumhuriyetin ortaya koyduğu düşünceler ışığında bilime yönelmede benzeşmeler görülmektedir. “Eğitim” kavramı farklılık bakımından incelendiğinde, Cumhuriyet, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlaması, tersine beyin göçünün gerçekleşmesi çalışmaları, Maarif Vakfı aracılığıyla yurtdışında yaşayan vatandaşlara örgün ve yaygın eğitim verilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi noktasında yapay zekâ destekli bir model kullanılarak risk analizi gerçekleştirileceği gibi hususlarda farklılaşma görülmektedir. Ayrıca Cumhuriyet seçim beyannamesinin birçok yerinde eğitim sıklıkla vurgulanmış ve eğitim merkeze alınarak diğer bütün politikaların esasını oluşturacağı noktasında vaatler tespit edilmiştir. Millet İttifakı metninde ise, toplumsal değerleri içeren eğitim programlarının her yaşa uygun biçimde öğrenim hayatına entegre edileceği ve işitme engelli vatandaşlar için Türk işaret dili geliştirilerek toplumda bu dilin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışma yapılacağı tespit edilmiştir.

3.3. Göç

CİSB’de göç çeşitli başlıklar içerisinde ele alınmıştır. Kitlesele göçle mücadele noktasında uluslararası standartlara uygun yasal, yönetsel kurumsal kapasitenin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacağı söylenmiştir (CİSB, s. 48). Kayıt dışı göçmen istihdamın azaltılması yönünde gerekli faaliyetlerin yapılacağı vaat edilmiştir ((CİSB, s. 188). Suriye’de oluşturulan güvenli bölgelerle beraber yeni göçlerin önüne geçildiği ve Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan sığınmacıların ülkelerine geri dönüş mekanizmasının daha etkin bir şekilde sürdürmeye devam edileceği ifade edilmiştir (CİSB, s. 396, 421, 422).

CİSB’de, geri dönüşün sağlanması için Suriye’de bulunan güvenli bölgelere konutlar yapılmaya başlandığı ve yarım milyonu aşkın geçici koruma altındaki sığınmacının söz konusu güvenli bölgelere yerleştiği belirtilmiştir (CİSB, s. 453). Bir buçuk milyonu aşkın sığınmacıya sosyal uyum ve yaşam eğitimleri verildiği söylenmiştir (CİSB, s. 453). Ayrıca göç yönetiminin daha etkin bir şekilde yürütülmesine ilişkin olarak Göç İdare Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülerek kapasitesinin artırıldığı ifade edilmiştir (CİSB, s. 453).

MİSB’de göç konusuna eğilirken yasadışı sığınmacıların göç kaynağı olan veya üçüncü ülkelere sınır dışı edileceği (238), yasa dışı göçle mücadele kapsamında Türkiye Cumhuriyeti’nin sınırlarının teknoloji ile desteklenerek daha güvenli hale getirilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir (MİSB, s. 38, 42, 224, 237). Bu kapsamda yapılacak faaliyetlerde Göç İdaresi Başkanlığı yeniden yapılandırılarak personel altyapısının güçlendirileceği vaat edilmiştir (MİSB, s. 42, 237). Yasa dışı göçmen ve sığınmacıların geri dönüş süreçlerinin ise uluslararası kuruluşlar ile yasa ve kanun kapsamında sürdürüleceği ifade edilmiştir (MİSB, s. 237, 238, 239, 240).

Yasadışı göç ve sığınmacılara karşı tutum ise ikamet ettikleri il dışında bulunmalarının engellenmesi (s. 238), bu kişilerin belirli bölgelerde yoğunlaşma ve gettolaşmalarının önüne geçileceği (s. 42), geri kabul anlaşmalarının yapılacağına vurgulanması (s. 237, 238), Türk vize sisteminin yeniden yapılandırılarak “kısa süreli vize

muafiyeti" ve "turist vizesi" uygulamalarının istismar edildiği ülkelerle yeni anlaşmalar yapılacağı (MİSB, s. 237) vaat edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının gayrimenkul, devlet borçlanma senedi vb. alınması karşılığında verilmesinin önüne geçileceği vaat edilmiştir (MİSB, s. 42, 238). İstisnai vatandaşlık verilmesi hakkındaki düzenlemelerin gözden geçirilerek bu yolla vatandaşlık alımının azaltılması (s. 238), önceden verilen vatandaşlıkların incelenerek yanlış beyan/ bilgi/belge verdiği tespit edilenlerin statülerinin elinden alınması ve bu duruma sebebiyet veren ilgililer hakkında idari işlemler yapılacağı ifade edilmiştir (MİSB, s. 238).

Yasa dışı göç ve sığınmacılarla mücadelenin yanı sıra göçmenlerin uyum süreçlerinin sağlanabilmesi amacıyla hali hazırda Türkiye'de bulunan çocuk yaştaki tüm göçmen ve sığınmacı bireylerin eğitim hayatına dahil edilmesi (s. 239), sığınmacıların Türk dilini öğrenebilmeleri için yeni düzenlemelerin yapılması (s. 239), yabancı öğrencilerin eğitim hayatı sırasında veya sonrasında istihdam ve ikamet şartlarının gözden geçirileceği (s. 239) ifade edilirken topluma yönelik ise sığınmacılara karşı ön yargıların ve yanlış bilgilerin önüne geçilemek amacı ile kamusal farkındalık çalışmalarının gerçekleştirileceği vaat edilmiştir (MİSB, s. 239).

"Göç" kavramı benzerlik açısından incelendiğinde, ülkeye yasadışı göçmen girişinin önlenmesinde sınır güvenliği için yüksek teknolojili ürünlerin kullanımı ve uluslararası anlaşmalara uygun şekilde geçici koruma altındaki sığınmacıların geri gönderiminde benzeşme görülmektedir. Göçmen ve sığınmacıların sosyal hayata uyumunu sağlamak amacıyla eğitimlerin verilmesi noktasında da benzerlikler tespit edilmiştir.

"Göç" kavramı farklılık bakımından incelendiğinde, Cumhurbaşkanlığı İttifakı göçe insan odaklı bir bakış açısıyla baktığını ve tarihsel mirasın da bunu gerektirdiği belirtmektedir. Onurlu geri dönüşten söz ederek ülkedeki geçici koruma altındaki sığınmacılar için Suriye'deki güvenli bölgelere konutlar yapılarak geri dönüşün sağlanacağı ve milli bir göç politikası izlenmesine yönelik stratejik hedefler belirlediği tespit edilmiştir. Millet İttifakı ise, Türk vatandaşlığına geçmenin şartlarının zorlaştırılması yönünde yasal düzenleme adımlarından bahsetmektedir. Geri kabul, Türk vize sisteminin yeniden yapılandırılması konularında diğer ülkeler ile yeni anlaşmalar yapılmasına vurgu yaptığı tespit edilmiştir.

3.4. Kültür

CİSB'de kültür, bir toplumdaki temel değerleri zaman ve mekân boyutunda yer alan en önemli kimlik unsuru olarak tanımlamıştır (CİSB, s. 161). Kültür ve sanat birikimini canlı kılmayı, söylem ve uygulamalarının güncellenerek gelecek nesillere taşımayı teminen milletin değerlerini, hayal ve tasavvurlarını günümüz dünyasında anlamlandırarak, geçmiş ve sahip olunanlarla bağını koparmadan geleceğe aktarmanın amaçlandığı ifade edilmiştir (CİSB, s. 161). Türkiye Cumhuriyeti; Osmanlı, Selçuklu ve daha öncesine giden kadim bir medeniyetin son halkası olarak tanımlanmıştır (CİSB, s. 161). Türkiye'nin medeniyet birikimi ve ortak tarih mirası çerçevesinde tüm farklılıkları kucaklayan bir anlayış içerisinde milli birliğin pekiştirilmesinin sürdürüleceği vaat edilmiştir (CİSB, s. 161).

Kültür diplomasisi alanında Yunus Emre Enstitüsünün kurmuş olduğu kültürel bağları çok yönlü ve katma değerli bir zeminde yürüterek ülkenin dış politika hedeflerine katkıları sunduğu, ABD'den Çin'e; Somali'den Japonya'ya 60'ın üzerinde ülkede 80'den fazla Yunus Emre Türk Kültür Merkezinin açıldığı, Türkçenin en çok öğrenilen ilk 5 yabancı dil arasına girdiği ve yaklaşık 9 milyon kişinin Türkçe ve Türk kültürüyle

tanıştırıldığı belirtilmiştir (CİSB, s.409). Türkçenin evrensel dil olma niteliği güçlendirilerek, insanların ortak kültür ve değerler etrafında birlik ve dayanışma gösterme yeteneklerinin artırılacağı söylenmiştir (CİSB, s. 161, 167). Türk dilini dünyaya tanıtmaya çalışmaların süreceği (s. 169), Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezi sayılarının yükseltileceği (s. 169), önemli kişiler ve olaylarla ilgili yapılacak olan sinema, animasyon, belgesel ve dizilerin tanıtımlarının destekleneceği vaat edilmiştir (CİSB, s. 169).

CİSB'de, özgün kimliğin bileşeni olan kültürel değerler ve varlıkların uluslararası kamuoyunda tanınırlığını artıracak biçimde yararlanıldığından bahsedilmiştir (CİSB, s.408). Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması için Dijital Halk Kültürü Arşivinin açık erişime sunulacağı (s. 171), Türk kültür ve medeniyetine ait olan başucu eserlerin üniversiteler, yaynevleri ve ilgili kamu kurumlarınca yayımlanacağı (s. 171) ve Türk-İslam tarihinin farklı dönemlerine ait kültürel mirasına öncelik verilmek suretiyle, kültürel mirasın araştırılması, korunması, günümüz toplumuna ve gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanacağı vaat edilmiştir (CİSB, s. 155, 171).

CİSB'de vakıflar, geçmişte bugüne taşıyan can damarı olarak ifade edilmiştir (CİSB, s. 161). Azınlıklara ait cemaat vakıflarına taşınmaz mal iadelerinin gerçekleştirildiği mülkiyet haklarını teminat altına alındığı ve yapılan düzenlemeler ile 2003-2018 yılları arasında toplam 1084 taşınmaz malın cemaat vakıfları adına tescilini sağlandığı ifade edilmiştir (CİSB, s. 344). Roman vatandaşların Cumhuriyet tarihi boyunca biriken toplumsal sorunlarını çözmek için somut adımlar atıldığı, derneklerinin sayısında artış yaşandığı ve sorunlarının çözümüne yönelik ilk defa sistematik bir eylem planının uygulamaya konulduğu anlatılmıştır (CİSB, s. 346).

MİSB'de Türk kültürünün tanıtımı ve korunması amacıyla Türk tarihi, kültürü ve mitolojisini konu alacak oyun geliştirecek video oyun geliştirici şirketlerin desteklenmesi (s. 148) ve e-spor faaliyetleri yürüten takımların kadrolarını oluşturan sporcularının Türk vatandaşlarından oluşması halinde uluslararası turnuvalarda kazanacakları başarılarının ödüllendirilmesi (MİSB, s. 149) vaat edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel varlıklarının korunabilmesi için yurt dışına kaçırılmış olan sanat eserlerinin iadesi üzerine çalışmalar sergileneneceği (s. 29, 156), depolarda muhafaza edilen ve toprak altındaki eserlerin sayısı artırılacak müzeler aracılığıyla çıkarılarak sergilenmesi (s. 155), sergilenen târihi miras varlıklarının ışık, iklimlendirme vb. bilimsel tekniklerle korunacağı ifade edilmiştir (MİSB, s. 156).

"Kültür" kavramı benzerlik açısından incelendiğinde, Türk kültür mirasının korunması noktasında benzeşmeler görülmektedir. "Kültür" kavramı farklılık bakımından incelendiğinde, Cumhuriyet İttifakı kültürün milli şuur ve kimlik için en temel unsur olduğunu belirtmesi dikkat çekmektedir. Türkçenin evrensel dil olması yönünde çalışmaların yapılacağı ve Türk dilini dünyaya tanıtmaya faaliyetlerinde artırılacağı, UNESCO Kültür Mirası Listesine giren eser sayısının çoğaltılacağı, kültürün gelecek kuşaklara ulaşması için Dijital Halk Kültürü arşivi oluşturulacağı, gençlerin kültür-sanat faaliyetlerine katılımlarının artırılması noktasında "Gençlik Kartı" uygulamasının hayata geçirileceği ve kültür mirasının korunması için yaşlı vatandaşların yurtdışındaki eski Türk mirası olan şehirlere geziler düzenlenerek gelecek nesillere aktarımının sağlanması yönünde vaatler tespit edilmiştir. Millet İttifakı ise, Türk kültürünün tanıtılması ve korunması amacıyla oyunlar geliştirilmesinin destekleyeceğini belirtmektedir. Yurtdışına kaçırılan kültür ve sanat eserlerinin tekrardan ülkeye getirilmesi yönünde adım atılarak kültür mirasını koruyacağını vurgulamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Fransız İhtilali, özellikle 19.yüzyıl itibariyle birçok farklı yerde milliyetçiliğin yükselişi ve ulus devletlere geçişin başlangıcı olmuştur. İhtilal sonucu oluşan milliyetçilik akımları ile Osmanlı İmparatorluğu'nun mozaik yapısı içerisinde yer alan halklar arasında ayrılıkçı hareketler zamanla güç kazanmıştır. İmparatorluğun her geçen gün gücünü yitirmesi ise toprak kayıplarını yanında getirmiş ve kaybedilen topraklar üzerinde yeni devletler kurulmuştur. Mozaik yapıyı bir arada tutabilmek için Osmanlı aydınları arasında İslamcılık, Osmanlıcılık daha sonra ise artık toprak kayıplarının artması ve ülkedeki etnik yapının homojenleşmesi sonucu Türkçülük fikirleri kendisine taraftar bulmuştur. Cumhuriyet öncesi ve sonrasındaki ulusal kimlik temelli kanuni düzenlemeler dönem şartları da düşünülecek olursa toplumu oluşturan fertleri ayırtmaya yönelik değil toplumun bütününe kapsayacak şekilde düzenlendiği söylenebilir.

Çalışma sonuçlarında, eğitim, göç ve kültür kavramlarında Cumhuriyet İttifakı seçim beyannamesinde ulusal kimlik algısını tanımlama noktasında daha kapsayıcı bir nitelik taşıdığı gözükmeyle beraber hayata geçirilen icraatların ve vaatlerin daha geniş bir perspektifle ele alındığı ve daha detaylı hazırlandığı görülmektedir. Beynamede gerçekleştirilen icraatlara uzunca yer verilebilmesinin sebeplerinden biri AK Parti'nin 2002 yılından beri aralıksız olarak tek başına iktidara sahip olmasıdır. Cumhuriyet İttifakı beyannamesinde gelecek vizyonunun oluşturulmasında geçmişten gelen tarihi değerlerin korunmasının gerekliliğine sıklıkla vurgu yapılmıştır. Millet İttifakı beyannamesinin Cumhuriyet İttifakı beyannamesine kıyasla ulusal kimlik bağlamında daha dar kapsamlı hazırlandığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet İttifakı seçim beyannamesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan etnik, azınlık ve mezhepsel farklılıkları detaylandırarak ele alırken Millet İttifakının bu tanımlamalara başvurmadığı saptanmıştır. Ertürk ve Şeşen (2017, s. 77) tarafından yapılan çalışmada da neredeyse tüm alanlarda Ak Parti'nin 2002-2015 yılları arasında gerçekleşen genel seçimlerde kamuoyunu bilgilendirme faaliyetleri açısından diğer partilerden daha fazla mesaj paylaştığı bulgusu bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Seçmenlerin kendi değerlerine benzeyen siyasi partilere oy verme eğilimleri sebebiyle (Avcı & Hülür, 2016) seçimlere katılacak siyasi partilerin yazılı bir taahhüt niteliği taşıyan seçim beyannamelerinde ulusal kimliğe bakış açılarını yani "biz" kavramını oluşturan değerlerini seçmenlere etkin bir dille anlatabilmesi seçmenlerin siyasi partileri benimsemesine ve kullandıkları oyların karar süreçlerine etki edebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple ileride yapılabilecek bilimsel çalışmalarda geçmiş seçim sonuçları ve seçimlerde başarı gösteren siyasi partilerin seçim beyannamelerinde yer alan ulusal kimlik kavramına ayrılan bölümlerin kapsamı karşılaştırmalı olarak araştırılabilir. Seçim beyannamelerinin doğası gereği hayatın birçok noktasına değinmesi sebebiyle sadece kimlik veya ulusal kimlik değil aynı zamanda eğitim, ekonomi, doğal afetler, sağlık vb. konularda karşılaştırmalı veya aynı siyasi hareketin geçmişten bugüne yazılı vaatleri karşılaştırmalı olarak da incelenebilir.

Kaynakça

- Adalet ve Kalkınma Partisi (2023). Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023, <https://www.akparti.org.tr/media/bwlbkgif/tu-rkiye-yuzyili-ic-in-dog-ru-adimlar-2023-secim-beyannamesi.pdf> [Erişim Tarihi: 10.06.2023].
- Ağaoğulları, M. A. (2020). Fransız Devrimi: Halk Sahneye Çıkıyor. *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler* (ed. Mehmet Ali Ağaoğulları) içinde (ss. 597-641). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ahmad, F. (2020). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. (Çev. Yavuz Alogan). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akşin, S. (1971). İttihat ve Terakki Üzerine. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 153-182.
- Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atagenc, İ. Ö. (2020). Kemalizme 12 Eylül "Ayarı": Atatürk Milliyetçiliği. *Türkiye Notları*, 3(13), 113-117.
- Atalay, O. (2019). *Türk'e Tapmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. (Der. Suna Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı. Şirin Öner) içinde (ss. 501-518). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aytaç, S. E. (2017). Türkiye'de Siyasal Partilerin Seçim Beyannamelerindeki Politika Öncelikleri, 2002-2015. *Siyasal: Journal of Faculty of Political Science*, 26(2), 7-26.
- Avcı, K. & Hülür, A. B. (2016). Siyasal Seçim Vaatlerinin Seçmenin Oy Verme Kararına Etkisi: 2015 Kasım Seçimleri Bolu Örneği. *Journal of International Social Research*, 9(43), 1347-1359.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baytal, Y. (2000). Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11(11), 23-32.
- Beriş, H. E. (2011). AK Parti 2007-2011 Seçim Beyannameleri: Süreklilik ve Değişim. *Lider Ülke Türkiye* (Der. Hamdi Turşucu ve Hamit Emrah Beriş) içinde (ss. 109-141). Ankara: Adalet ve Kalkınma Partisi AR-GE Başkanlığı Yayınları.
- Birecikli, İ. B. (2008). Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet'in İlanı Üzerine Bir İnceleme. *Gazi Akademik Bakış*, 2(3), 211-226.
- Bora, T. (1998). *Türk Sağının Üç Hali*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Borak, S. (1992). 31 Mart Vakasının Çıkış Nedenleri Üzerine Çeşitli Yorumlar ve Atatürk ve Hareket Ordusu Üzerine Orgeneral İzzettin Çalışlar'ın Bir Makalesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8(23), 357-372.
- Cumhuriyet Halk Partisi (2023). Ortak Politikalar Mutabakat Metni, <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni> [Erişim Tarihi: 10.06.2023].
- Demirbaş, O. (2005). Türkiye'de Cumhuriyet Fikrinin Oluşumu. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (8), 31-60.
- Demirel, A. (2019). Çok Partili Hayat: Siyaset, Partiler, Seçimler. *Türk Siyasal Hayatı* (Eds. Ahmet Demirel ve Süleyman Sözen) içinde (ss. 58-89). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 3633.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York, NY: Harper & Row.
- Duru, K. M. (1965). *Ziya Gökalp*. İstanbul: MEB Yayınları, No: 52.

- Elinder, M.- vd. (2008). *Selfish and Prospective: Theory and Evidence of Pocketbook Voting*. Aboa Centre for Economics. CESifo WP 2489.
- Erdem, T. (2020). Milliyetçilik. *Milliyetçik* (Ed. Tefvik Erdem) içinde (ss. 28-52). Antalya: Otorite Kitap.
- Erdemir, F. H. B. (2005). *Avrupa Kimliği: Pan-Milletçilikten Post-Milletçiliğe*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Eren, E. (2018). Ulus Devletlerde Toplumsal, Kültürel ve Siyasi Bir Etmen Olarak Kimlik Algısı: Türkiye Bağlamında Ulusal Kimlik Merkezli Dil ve Eğitim Politikaları. *Electronic Turkish Studies*, 13(22), 225-237.
- Ertürk, K. Ö. & Şeşen, E. (2017). Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Seçim Beyannameleri: 2000'li Yıllar Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 60-80.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (Çev. Süleyman İrvan). Ankara: Ark Yayınları.
- İnan, A. (1969). *Medeni Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk*. (Çev. Büşra Ersanlı Behar ve Günay Göksu Özdoğan). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gellner, E. (2006). *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Guibernau, M. (2007). *The Identity of Nations*. Cambridge: Polity Press.
- Güvenç, B. (1995). *Türk Kimliği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kadioğlu, A. (1996). The Paradox of Turkish Nationalism and the Construction of Official Identity. *Middle Eastern Studies*, 32(2), 177-193.
- Karakaş, M. (2013). Türkiye'nin Kimlikler Siyaseti ve Sosyolojisi. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 8(2), 1-44.
- Karpat, K. (1995). Kimlik Sorununun Türkiye'de Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi. *Türk Aydın ve Kimlik Sorunu* (Ed. Sabahattin Şen) içinde (ss. 23-38). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kayıran, M. & Metintaş, M. Y. (2017). Türkiye'de Anayasal Gelişme (1876- 1924). *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 1(1), 14-41.
- Kekevi, S. & Kılıçoğlu, G. (2012). Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1183-1192.
- Kellner, D. (2004). Popüler Kültür ve Postmodern Kimliklerin İnşası. G. Seçkin (Çev.). *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 4(15), 187-219.
- Kelman, H. (1997). *Nationalism, Patriotism and National Identity: Social-Psychological Dimensions*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- Köşer Akçapar, Ş. (2012). Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsan Boyutu. *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. (Der. Suna Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı. Şirin Öner) içinde (ss. 563-575). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). Cleavage Structures, Party Systems, And Voter Alignments: An Introduction. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives* (Eds. Seymour Martin Lipset ve Stein Rokkan) içinde (ss.1-64). New York: The Free Press.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Nohutçu, A. (2018). Türkiye Siyasetinde ve Hükümet Sisteminde Yeni Dönem. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı*. (Eds. Adem Çaylak ve Seyit A. Avcu) içinde (ss. 851-870). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Osmanoğlu, E. (2021). *Yerel Seçim Beyannamelerinde Kentiçi Ulaşım ve Seçmen Davranışına Etkileri: 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Trafik Enstitüsü.
- Özdemir, F. & Özkan, T. (2020). Türkiye'de Ulusal Kimlik İnşası ve Siyasi Parti Kimlikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(38), 525-563.
- Özkan, B. (2019). *Türkiye'de Milli Vatanın İnşası*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Paşa, Ş. B. (2021). *Yeni Türkiye'de Ulusal Kimlik İnşası*. Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Quinn, T. (2014). *Mandates, Manifestos, and Coalitions: UK Party Politics After 2010*. London, UK: The Constitution Society.
- Reicher, S. & Hopkins, N. (2001). *Self and Nation*. London: Sage.
- Resmi Gazete (2022). "7393 Sayılı Kanun", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220406-1.htm> [Erişim Tarihi: 02.11.2023].
- Resmi Gazete (2018). 7102 Sayılı Kanun", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180316-28.htm> [Erişim Tarihi: 02.11.2023].
- Resmi Gazete (2018). "7140 Sayılı Kanun", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/04/20180425M2-1.htm> [Erişim Tarihi: 02.11.2023].
- Resmi Gazete (2007). "5678 Sayılı Kanun", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/06/20070616-1.htm> [Erişim Tarihi: 02.11.2023].
- Rohrbach, S. (1991). *Elections in the Media Age: An Analysis of Political Party Platforms and TV News Transcripts Covering the 1984 American Election Campaign*. Essex: Political Science Publication.
- Semiz, Y. (2014). İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkçülük Politikası. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(35), 217-244.
- Sesli, M. (2020). İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Türkiye'de Laiklik ve Din Eğitimi Üzerine Bir Analiz. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 27(3), 607-625.
- Sızan, B. (2022). Türk-Amerikan İlişkilerinin Kuruluş ve Gelişme Sürecine Bir Bakış (1947-1954). *Anadolu Strateji Dergisi*, 4(1), 7-16.
- Smith, A. (1991). *National Identity*. Reno: University Nevada Press.
- Şahnagil, S. (2017). Siyasi Partilerde Milli Kimlik İnşa Stratejileri: Ak Parti Örneği. *Route Education and Social Science Journal*, (19), 118-131.
- Şeker, D. & Uçan, G. (2016). Göç Sürecinde Kadın. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.

- Şener, S. (2013). *Türkiye’de Gençlik*, 4. Baskı, İstanbul: İnkılab Yayınları.
- Şener, B. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-30.
- Şeşen, E. & Ertürk, K. Ö. (2017). Türkiye’de 1990 Sonrası Çevre Politikalarının Seçim Beyannamelerine Yansımaları. *Selçuk İletişim*, 10(1), 188-215.
- Tayanç, M. & İnce, A. (2020). Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Güneş Dil Teorisinin Rolü ve Önemi. *İmgelem*, 4(6), 19-39.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu*. Ankara: TTK Yayınları.
- Tekin, Y. & Çiftçi, S. (2007). *1877’den Günümüze Türkiye’de Parlamento 22. Dönem TBMM’nde Parlamento ve Parlamenter Rol Algısı*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Topal, S. (2022). *Osmanlılık Sonrası Türkçülük Akımının Atatürk Döneminde Türkiye'nin İç Siyasal Gelişmelerine Etkileri*. Yüksek lisans tezi. İstanbul: Altınbaş Üniversitesi.
- Tural, E. (2004) II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Partilerin Taşra Politikaları. *Amme İdari Dergisi*, 37(4), 57-82.
- Uçar, F. (2018). Türk Düşüncesinde Osmanlılık Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 81-108.